

KOSTEL SV. JILJÍ VLAŠIM 2023

500 let

KOSTEL SV. JILJÍ

Vlašim 1523 - 2023

MODLITBA ZA FARNOST

Pane Ježíši Kriste, ty jsi hlava církve, ty jsi hlava našeho farního společenství.

Dej nám, ať se máme rádi, ať máme jeden pro druhého správné slovo, pomáhající skutek, odpuštění.

Chraň slabé, osvěcuji pochybující, posiluj malomyslné, podrž kolísající, probud' dřímající, ved' hledající, rozehej vlašné.

Dej nám, ať jsme znamením tvé přítomnosti, tvé zachraňující lásky.

◆ KOSTEL SV. JILJÍ ◆

Kostel stojí uprostřed města na malé vyvýšenině nedaleko vlašimského zámku a parku. Byl postaven na nejvyšším bodě tehdejší staré obce. Vedle něj stojí fara a společenská budova (tzv. Besídka). Na severní a západní straně se nachází zed' bývalého hřbitova. Naproti věže stojí budova bývalé márnice a kostnice.

POPIS KOSTELA

Jedná se o jednododní obdélou stavbu s mnohoúhelníkovým presbytářem (kněžištěm) a s přílehlou věží na severní straně.

Vnější stavba je bez výrazných architektonických ozdob. Nad vchodem se nachází trojhranný štít, na jehož stranách jsou sloupky evokující fiály. Presbytář je zakončen třemi boky s opěrnými pilíři.

V interiéru se nad presbytářem rozkládá žebrová klenba. Žebra se setkávají na dvou svornících. Na prvním je vyobrazen znak Trčků z Lípy, na druhém znak se štítem a letopočtem dostavby kostela – 1523.

Hlavní oltář je pseudogotický s obrazem sv. Jiljí od malíře Myslivečka. Prameny ho uvádějí s iniciálami J. N., ale je možné, že se jedná o malíře J. Václava Myslivečka, portrétistu, který se věnoval také církevní malbě.

Boční oltáře jsou pseudorenesanční. Oltář zasvěcený Panně Marii je umístěn při severní straně kostela a vévodí mu její obraz patrně od Jana Trslíka. Protější je zasvěcen sv. Janu Nepomuckému. Na oltářním obraze od Jana Markovského je tento světec namalován klečící a utěšuje ho anděl.

Na bočních stěnách kostela se nachází další dva oltáře. Na prvním z nich (na severní straně) je zavěšen krucifix a po stranách stojí barokní sochy Panny Marie Bolestné a sv. Jana Evangelisty. Na protějším oltáři stávala socha sv. Vojtěcha, dnes se na něm nachází socha Ježíše Krista.

foto: Člověk a Víra, Martina Řehořová

V zadní části kostela jsou nástěnné obrazy sv. Václava (severní zeď) a sv. Jiří (zeď jižní), které roku 1908 namaloval L. Novák. Pod sv. Václavem se nachází barokní socha sv. Šebestiána a pod sv. Jiřím barokní socha sv. Rocha. Autorem obou děl je řezbář J. A. Quittainer. Křížová cesta na bočních stranách kostela byla pořízena roku 1870.

Barevná okna po stranách a v presbytáři vyobrazují české patrony. V presbytáři se na prvním z nich nachází sv. Ludmila se sv. Václavem, na druhém sv. Cyril spolu se sv. Metodějem a na třetím sv. Zdislava. Na severní stěně směrem od kněžiště jsou v oknech vypodobněni sv. Jan Nepomucký, sv. Norbert a sv. Vít, na jižní stěně pak sv. Vojtěch, sv. Prokop a opět sv. Vojtěch.

V zadní části se na dvou pilířích rozkládá kruchta (kúr), která nese varhany. Pod ní jsou zpovědnice, po jedné na každé straně.

Nejcennějším předmětem v kostele je cínová křítelnice z roku 1523. Stojí na třech nohách a na jejím plášti bylo původně naletováno pět reliéfů. Dnes je tam pouze jediný, který znázorňuje sv. Pavla. Na křítelnici je dále vyrytý znak Trčků z Lípy. Ozdobné víko pochází z roku 1590.

Jesličky vyrobila pražská firma Mudroch a obraz tvořící k nim pozadí namalovala Anna Roškotová, česká malířka a ilustrátorka pocházející z Vlašimi.

Před kostelem vedle vstupu stojí dřevěný kříž s připomínkou na lidové misie konané roku 2007. U jižní strany kostela se nachází kříž s popiskem „Znovuzřízeno na paměť ukončení světové války L. P. 1945“. V této zdi jsou instalovány dvě náhrobní desky informující o místě posledního odpočinku Franze Ferdinanda Pateka a Marie Anny Mrázkové (Mrazkove).

PŮVODNÍ KOSTEL

Na místě dnešního kostela stál původně kostel jiný, pravděpodobně zasvěcený Panně Marii Vítězné a postaven byl v románském slohu. Bohužel se o něm dochovalo velmi málo informací. Neví se, kdo a kdy ho nechal postavit a ani jak vypadal. K dispozici nejsou ani prameny k jeho osudům za husitských válek.

Nejstarší zmínka o něm pochází z roku 1352. V roce 1384 prošel pravděpodobně rekonstrukcí, za kterou stál Ignác z Vlašimi. O osm let později Jan z Vlašimi nechal vybudovat postranní oltář Všech svatých. Spolu s bratrem Pavlem měl vystavět oltáře sv. Mikuláše, sv. Martina a dalších světců. V kostele se měl také nacházet oltář blahoslavené Panny Marie.

Páni z Vlašimi měli podací právo a roku 1360 ho určitě vykonávali. Podací (případně prezentační) právo opravňovalo jmenovat osoby do určitých církevních úřadů.

HISTORIE KOSTELA SV. JILJÍ

Kostel sv. Jiljí byl postaven v letech 1522–1523 v pozdně gotickém slohu. Veškeré náklady na jeho stavbu hradil rytíř Mikuláš Trčka z Lípy, majitel vlašimského panství. Zároveň ale existuje možnost, že původní kostel mohl být přestavěn do gotické podoby.

Do věže kostela byly umístěny tři zvony. Rytíř Vilém Vostrovce z Kralovic daroval kostelu zvon sv. Jiljí., který roku 1588 vyrobil mistr zvonař Brikcí z Cimperka, jenž je považován za největšího českého zvonaře. Dalším byl dominikální zvon a zvon feriální (ferie – dny kromě nedělí, na které nepřipadá ani svátek, ani vigilie). Ve věžičce kostela (sanktusníku) se měl ještě nacházet sanktusový zvon.

Pravděpodobně roku 1713 byla vybourána gotická lomená okna a vytvořena jednodušší a širší, jejichž tvar se zachoval dodnes. Náklady na tuto přestavbu hradil hrabě Josef z Weissenwolffu.

Hraběnka Marie Josefa Auerspergová darovala kostelu roku 1750 část dřeva svatého Kříže a ostatek sv. Jana Nepomuckého. O sedm let později byl postaven oltář sv. Kříže, který financovala Terezie Christofová, vdova po Josefu Christofovi, hejtmanovi vlašimského panství.

V roce 1762 byl z darů řady dobrodinců, především hospodářského ředitele Jakuba Scheichla, zhotoven nový hlavní oltář a boční oltář blahoslavené Panny Marie. Hraběnka Marie Josefa Auerspergová nechala roku 1773 postavit na pravé straně presbytáře oratoř. Roku 1790 proběhla velká oprava kostela i hrobky. Byla postavena nová kazatelna a opraveny boční oltáře.

Na začátku 19. století probíhaly větší stavební úpravy, při kterých došlo k výměně oken. V roce 1825 byl zavěšen nový strop a střecha kostela pokryta taškami.

Dne 25. května 1830 byl kostel vykraden. Zloději se vloupali do kostela přes oratoř, když v ní vyrazili okenní mříž. Poté vypáčili dveře do sakristie, z které ukradli dva stříbrné gotické kalichy, další liturgické nádoby, několik paramentů (liturgických textilií) a starou albu.

V letech 1830-1831 proběhly úpravy kostelní věže, která byla do té doby v horní části dřevěná. Během této přestavby byla nejen vyzděna, ale také zvýšena a získala tak svou současnou podobu.

Roku 1834 byly postaveny kamenné postranní oltáře Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého, jelikož původní dřevěné byly ve velmi špatném stavu. Oltářní obraz Panny Marie namaloval Jan Trslík a měl by být kopií Immaculaty od Bartolomé E. Murilla. Městská kronika uvádí, že obraz Panny Marie prý namalovaly dcery knížete Karla z Auerspergu Louisa a Žofie.

Dnes se dá stěží určit, jak to s obrazem doopravdy bylo, ale je možné, že dcery namalovaly jiný mariánský obraz. Autorem oltářního obrazu sv. Jana Nepomuckého je akademický malíř Jan Markovský.

V letech 1886–1891 probíhaly za působení děkana Stanislava Rýgela další velké stavební úpravy kostela. Byl pořízen nový hlavní oltář v novogotickém slohu (1886). Vyhotoven byl v tyrolském Grödenu firmou Steuflesser. Na něj byl poté umístěn obraz sv. Jiljí od malíře Myslivečka, který předtím více jak tři desítky let zdobil předchozí oltář. Tento obraz se na hlavním oltáři nachází dodnes. Rovněž proběhla oprava bočních oltářů Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého a také oltářů sv. Kříže a protějšího oltáře, na kterém stávala socha sv. Vojtěcha. V tomto období byl nově vymalován presbytář i loď kostela. Rekonstrukce proběhla také v sakristii a úpravy se dočkala také kazatelna. Z této doby pochází barevná okna vyobrazující české světce, kostelní lavice i varhany. Zhotovitelem varhan byl Antonín Mölz(e)r z Kutné Hory. Na Jubilejní zemské výstavě v Praze roku 1891 byly vyznamenány státní medailí. Významnou úlohu ve financování této rozsáhlé rekonstrukce sehrál lesmistr Antonín Doležal, předseda záložny.

Roku 1893 dostal kostel novou krytinu a fasáda nový nátěr. Odstranila se vížka z hřebene chrámové lodi a její zvon byl přesunut do věže.

20. STOLETÍ

Během první světové války (1917) byly pro válečné účely zrekvírovány tři kostelní zvony (feriální, sanktusový a dominikální). Tehdejší děkan Josef Suchý se obrátil na c. a k. konzervátorský úřad a díky jeho zásahu zůstal zvon sv. Jiljí ušetřen. Kromě zmiňovaných zvonů byly pro válečné potřeby zabaveny také varhanní píšťaly.

V roce 1926 byly vyrobeny píšťaly nové a varhany opraveny pražským varhanářem Josefem Rejnou. O tři roky později přibýly i nové zvony – sv. Václav a sv. Jan Nepomucký.

Roku 1927 došlo k osazení nové báně na věži kostela. Vytvořena byla podle původní z roku 1831. Během prací se uvnitř staré báně narazilo na schránku obsahující listinu a mince, jež byly do ní vloženy během předchozí rekonstrukce věže. Listina pojednávala o vlašimských reáliích dané doby a mince představovaly tehdejší platidla. Listina i mince byly následně spolu s vybranými platidly platnými v roce 1927, poštovními známkami a periodiky vloženy do nově instalované báně.

O tři roky později byla opravena střecha a vnější zdi. V letech 1931–1932 byl kostel elektrifikován a nově vymalován.

Za druhé světové války došlo k dalšímu zrekvírování kostelních zvonů, tentokrát

sv. Václava, sv. Jana Nepomuckého a umíráčku. Sv. Jiljí i tentokrát zůstal ušetřen. Umíráček byl ve velmi špatném stavu po určité době vrácen a musel se nechat opravit. Děkan Miroslav Novák ještě během války pořídil menší zvony, které roku 1943 posvětil.

V roce 1954 dostal kostel novou kazatelnu. O rok později proběhlo čištění varhan. A další rok byly natřeny postranní oltáře. Roku 1958 přibyla do kostela zповědnice a v témže roce došlo k opravě mozaikových oken. V roce 1966 byla z presbytáře odstraněna panská oratoř.

Městský národní výbor Vlašim roku 1968 upravoval okolí kostela a dnešní fary. Byly pokáceny lípy, vyasfaltovány chodníky a postavena zeď vedoucí od kostela k faře. V okolí obou budov proběhly parkové úpravy. Před kostel byla postavena socha sv. Jana Nepomuckého, která se do té doby nacházela před budovou soudu.

Roku 1973 byly v kostele položeny betonové dlaždice a upravena podlaha v sakristii. Do kostela byl instalován nový oltář (obětní stůl). O tři roky později začal být kostel vytápěn akumulacími kamny. Na střechu se umístil hromosvodový systém. Další rok začaly být zvony poháněny elektricky.

Okolo kostela se nacházel hřbitov, který byl v roce 1859 zrušen a skoro celá hřbitovní zeď následně zbourána. Zůstala pouze při severní a západní straně. Nový hřbitov byl zřízen nedaleko kostela, jehož součástí byla neoklasicistní kaple rodu Auerspergů. I tento hřbitov byl později zrušen (1979) a dnes ho připomíná již zmíněná kaple.

Panská oratoř z roku 1773. Odstraněna v roce 1966. Archiv Muzea Podblanicka

V roce 1980 byla podlaha v kostele již v tak špatném stavu, že cihly, jimiž byla pokryta, se rozpadaly. Děkan Josef Babka obdržel zprávu, že se ve zdslavických stavebninách nachází poslední zásilka dlažby z Itálie. Zakoupil ji, ale neodhodlal se ji položit, jelikož si netroufal určit, zda se do kostela hodí. Se státní památkovou péčí byl ve sporu ohledně fasády kostela sv. Jakuba Staršího v Domašíně, a proto s ní nechtěl tuto záležitost konzultovat. Děkana v té době navštívil církevní tajemník a ředitel Vlastivědného muzea Podblanicka. Oběma mužům přišlo, že se dlažba do kostela hodí, a tak mohla úprava podlahy začít. Během prací byl kostel vymalován a došlo i k opravám kostelních lavic.

Roku 1984 byly posvěceny a do kostela instalovány nové zvony – sv. Jan Nepomucký a sv. Václav.

Děkan Babka strávil ve farnosti 40 let (1954–1994), během kterých kostel prošel několika velkými stavebními úpravami. Za působení faráře Jerzyho Gapského prošla rekonstrukcí kostelní střecha a za faráře Jana Dlouhého byla roku 2003 opravena věž a fasáda kostela. V letošním roce (2023) došlo k vymalování interiéru kostela.

Otevírání vstupu do podzemí krypty 4. 12. 1979. Archiv Muzea Podblanicka

HROBKA

Je velmi pravděpodobné, že byla hrobka zřízena již pod původním kostelem. Vchod do ní byl uprostřed lodi a zesnulí páni byli pochováváni do sklípků, ke kterým se umístily náhrobní kameny. Bohužel se nedochovaly záznamy, které by uváděly jména osob, jež byly v kryptě pohřbeny.

Do krypty se pravděpodobně pochovávalo ještě předtím, než byl postaven nový kostel. Potvrzují to náhrobní kameny Jana Trčky z Lípy, syna Mikuláše Trčky z Lípy, který zemřel roku 1521 i Viléma Trčky z Lípy, jenž zemřel ve stejném roce.

Vchod do krypty se nachází uprostřed kostelní lodi. V dlažbě je uložen náhrobní kámen se znakem rytířů Klenovských ze Ptení. V hrobce je pochována řada majitelů vlašimského panství. Vedle Trčků z Lípy zde odpočívají i Klenovští. Jedná se například o Gabriela Klenovského (+1562) ze Ptení s manželkou Veronikou (+1553). V kostele je dále pochován Vilém Vostrovce (+1592), rytíř Štěpán Vostrovce z Kralovic a na Veleni (+1613) a Jan Arnošt z Talmberka (+1654).

Pozdější majitelé vlašimského panství Auerspergové stáli roku 1790 za velkou opravou kostela i hrobky. V té nechali zazdít vchody do sklípků. Právě v prostorech před sklípkou byly následně pochováváni.

V roce 1884 byla na „novém“ hřbitově dokončena pohřební kaple Auerspergů. V ní byl pochován Adolf Vilém z Auerspergu (+1885) spolu s chotí Johankou (+1884) a vnukem Adolfem, který se narodil a zemřel roku 1886. Když se v roce 1979 „nový“ hřbitov rušil, obrátili se potomci Auerspergů na Arcibiskupství pražské s prosbou o exhumaci ostatků svých předků z tamní hrobky a jejich přenesení do krypty v kostele sv. Jiljí. Děkan Josef Babka v té době řešil dilema s kněžskými ostatky, které musely být ze rušeného hřbitova přemístěny. Napadlo ho, že by mohly být uloženy také v kostele.

Kněžské ostatky byly exhumovány a uloženy do jedné kovové rakve. K ostatkům Adolfa Viléma byly vloženy ostatky jeho vnuka. Tato rakev byla spolu s rakví manželky Johanky přesunuta dne 4. prosince 1979 do kostelní krypty. Spolu s nimi tam byly uloženy ostatky kněží. Jednalo se o Jana Vilímka, Antonína Norberta Vlasáka, Františka V. Kamaryta, Václava Brzka, Stanislava Rýgela a Josefa Suchého.

Výčet pochovaných v kostelní kryptě není definitivní. Výše byla uvedena jména pánů, která ilustrují pestrou směsici pohřbených. Zároveň zde mohou odpočívat osoby, jejichž pohřbení na daném místě není potvrzené. To se týká např. Aleše Klenovského ze Ptení, Františky Dobrotivé z Weiszenwolfu, Marie Josefy Weiszenwolfu či jejího manžela hraběte Jana z Trautsonu a Falkenštejna.

FARNOST

Z roku 1352 pochází první zmínka o kostele a zároveň také o farnosti, která byla v tu dobu plebánií. Plebániemi se označovaly středověké farnosti, převážně venkovské. Po skončení husitských válek se již toto označení nepoužívalo. Po reformaci bylo ve Vlašimi obnoveno děkanství, což byl církevní správní obvod podobný dnešnímu vikariátu.

Dne 1. 7. 1994 byly děkanáty v Arcidiecézi pražské zrušeny a nahradily je farnosti a nad nimi stojící vikariáty.

K 1. 1. 2008 byla k vlašimské farnosti připojena domašinská farnost a farnost kondracká. Farnosti domašinská a radošovická byly do tohoto data samostatné a jako administrátor excurrento je určitou dobu spravoval vlašimský farář. Administrátor excurrento je označení pro kněze, který vedle své domovské farnosti spravuje jinou farnost, která v tu dobu nemá svého správce. Dnes se tak nejčastěji děje kvůli nízkému počtu kněží. Než byla k Vlašimi připojena Kondrac, byl jejím administrátorem excurrento zdislavický administrátor. V současné době je vlašimský farní vikář (kaplan) správcem excurrento velišské farnosti.

KOSTELY SV. JILJÍ V PRAŽSKÉ ARCIDIECÉZI

V Arcidiecézi pražské se nachází celkem 10 kostelů zasvěcených sv. Jiljímu. Kromě Vlašimi stojí kostel nesoucí jméno tohoto světce ještě v Hořovicích, Libeři, Lužci nad Vltavou, Nymburce, Praze-Starém Městě (klášter dominikánů), Rakovníku, Ředhošti (Mšené-lázně), Uhlířských Janovicích a Všebořicích.

ZDROJE

Státní okresní archiv Benešov (SOKA Benešov), Archiv města Vlašim, Kronika města do roku 1902.

SOKA Benešov, Archiv města Vlašim, Kronika města 1918-1935.

SOKA Benešov, Děkaný úřad Vlašim, Pamětní kniha vlašimského děkanství.

ČÍŽKOVÁ, Miroslava. Hrobka pod kostelem ve Vlašimi. 1979. Text nebyl oficiálně publikovaný.

PODLAHA, Antonín. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Benešovském. Praha: Archeologická komise, 1911.

POCHE, Emanuel. a kol. Umělecké památky Čech 4 [T/Ž]. Praha: Academia, 1982. ISBN 403-22-858.

PREISLEROVÁ, Ivana. Vlašim nejen ve 20. století. Vlašim 2010. ISBN 9788025484715.

SLAVÍK, František Augustin. Dějiny města Vlašimě a jeho statku. Vlašim 1994.

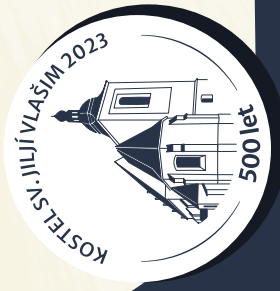

foto: Člověk a Víra, Martina Řehořová

foto: Člověk a Víra, Martina Řehořová

Vydala Farnost Vlašim ku příležitosti 500 let posvěcení kostela sv. Jiljí ve Vlašimi • text sepsal Vít Kochánek • grafické zpracování: Jitka Jandová • vydání I. – srpen 2023.

Oslavy 500 let vlašimského kostela sv. Jiljí

víkend

1.-3. 9.

2023

♦ pátek 1. 9. 2023

♦ 17:00 Mše svatá

♦ 18:00 Adorace a večer chval
s hudebním doprovodem

♦ Dopravní program pro děti

Místo konání všech akcí:
farní kostel a blízké okolí

.....
sobota 2. 9. 2023

♦ 11:00 Děkovná mše svatá
hlavní celebrant Mons. Václav Malý, světící biskup pražský, bývalí vlašimští faráři a kaplani

♦ 12:00 Společný oběd

♦ 14:30 Divadlo Víti Marčíka

♦ 16:30 Koncert Pavla Helana

♦ 19:30 Koncert skupiny GoodWork

.....
neděle 3. 9. 2023

♦ 11:00 Posvícenská mše svatá
hlavní celebrant Mons. Jan Grubner, arcibiskup pražský

♦ čtvrtek 7. 9. 2023 18:00

přednáška, PhDr. Jan Royt: Jan Očko z Vlašimi

♦ čtvrtek 14. 9. 2023 18:00

přednáška, PhDr. Jindřich Nusek: Farní kostel v průběhu staletí

♦ sobota 16. 9. 2023 15:00

koncert, vikariátní pěvecký sbor Diphtheria
řídí P. Jaroslav Konečný, vikář

♦ sobota 23. 9. 2023 15:00

koncert souboru Musica da chiesa

Hudební nástroje v době založení farního kostela
Tomáš Najbrt a P. Jaroslav Konečný

♦ neděle 8. 10. 2023 15:00

závěrečný koncert oslav 500 let farního kostela
Čestí madrigalisté
řídí Veronika Hádková

další akce